

F. ROBBA, *Žrva Abrahamova*, detalj oltara u crkvi Sv. Križa u Križevcima

slikama tvore karakterističan ugođaj baroknoga crkvenoga prostora. Osobito su ističu gornji dijelovi oltara, tzv. retabli, u koje su kipovi ukomponirani, pa se na njima može pratiti razvitak barokne plastike. Taj ranobarokni tip oltara (XVII. st.), smješten ispred zida i još plošne renesansne kompozicije, ukrašen je ornamentima hrskavica ili alga, a poslije akantova lišća na crnoj ili zlatnoj podlozi (Krapina, gl. oltar u franjevačkoj crkvi; Zagreb, bočni oltari u Sv. Katarini; Vrbnik, Buzet, Brseč). Katkada uz gl. sliku sveca kojemu je oltar posvećen, mnoštvo velikih i malih kipova svetaca, likova i glavica anđela, polikromiranih i pozlaćenih, likovno oblikuju ikonografski program prikazujući ga kao u »živoj slici«, omiljenoj u predstavama baroknoga kazališta. Isto su tako ukrašivane i propovjedaonice. Radionica drvorezbara, kipara, pozlatara *H. L. Ackermanna* iz Graza izradila je nekadašnji gl. oltar za zagrebačku katedralu (1632); radionice *I. J. Altenbacha* i *T. Derwanta* iz Varaždina opremale su crkvu u Lepoglavi i Sv. Katarinu u Zagrebu (1675–77), *I. Komeršajnera* iz Zagreba katedralu (oltar Sv. Ladislava – u MUO) i Sv. Katarinu (oltar Sv. Franje Borgia) a osim njih radili su još mnogi anonimni majstori. Drveni oltar Sv. Frane u Šibeniku izveden je u Veneciji (1635, *I. Ridolfi* po nacrtu *J. Mondelle*). Oltari na otoku Krku i u Istri odlikuju se reljefima i figuralnim kompozicijama na mjestu gl. slike: u Vrbniku, Dobrinju, Dragi Baščanskoj, Gračišću, Premanturi, Brseču, Cerovlju, u Sv. Mariji Traversi kraj Vodnjana, Žminju, Bujama na kojima ima obilježja i pučke umjetnosti. – Umjetnost baroknih oltara i kipova doseže vrhunac u XVIII. st., osobito oko sredine stoljeća kada kompozicije postaju slobodnije, oprema još bogatija i raznolikija. U S Hrvatskoj ostvareni su među mnogim djelima visoke umjetničke kvalitete monumentalni oltari: u Varaždinu u franjevačkoj crkvi, po nacrtu *K. Zitla* o. 1700, i u isusovačkoj crkvi; u Belcu 1743; u Kutini, o. 1746; u Čakovcu rad *J. Strauba*; u Prelogu tri oltara povezana u cjelinu, rad *V. Königera* i *J. Hörmanna*, o. 1767; u Virovitici rad *J. Holcingera* i *T. Švaba*, 1769; u Čazmi, Našicama. Oko sred. XVIII. st. vijugavi i slikoviti oblici oltara pretapaju se u rokoko (oltar Sv. Jeronima u

Štrigovi, 1745; Sv. Josipa i Barbare u Belcu, 1746; u Zlataru, 1758; Sv. Petru u Šumi, 1773). Katkada su rokoko oltari niski (tip tabernakula) da bi se vidjela zidna slika u pozadini (Purga kraj Lepoglave; franjevačka crkva u Samoboru, 1752; Sv. Katarina u Zagrebu, 1762).

U Dalmaciji su osim domaćih kipara i kamenoklesara koji su radili u tradiciji renesanse (*P. Gospodnetić*, *A. Nogulović*, *A. Pomenić*, *T. Bokanić*, fra *Deziderije Kotoranin*) radili brojni barokni kipari i klesari iz susjedne Italije, pretežno iz Venecije. Crkvu Sv. Krševana u Zadru oltarima su opremili *B. Granzetti* (1620), *G. Garzotti* sa sinovima (1632) i *A. Tagliapietra* (poč. XVIII. st.). *G. Diogene* izradio je oltar za sarkofag Bl. Ivana Ursinija (1644) u katedrali u Trogiru, a *G. Sardi* pet oltara za crkvu Male braće u Dubrovniku, gdje je radio i *Celio* iz Ancone, kao i *F. Cabianca*, koji je uz to autor djela u katedrali Sv. Tripuna i crkvi Sv. Klare u Kotoru. U hvarskoj katedrali nalaze se oltari i kipovi majstora *Melchisedeka*, *G. Grapigija*, *L. Negrija*, *P. Tremignana*, *L. Vivianija*. Arhitekt Sv. Vlaha u Dubrovniku *M. Gropelli* izveo je osim kipova i glavni oltar u toj crkvi, a njegov sin *G. Gropelli* kip Sv. Krševana u Zadru. U franjevačkoj crkvi na Otoku (Badija) kraj Korčule oltare su radili *G. Montin*, *A. Tirali*, *G. Massari* (polukružna kapela s velikim oltarom Sv. Križa od crnoga i sivoga mramora). Braća *P.* i *V. Dall'Aqua* živjela su u Splitu i Šibeniku i radila oltare za mnoge crkve (Sv. Frane i Sv. Spasa u Šibeniku, u Zlarinu, u Murteru). Klesarska obitelj *Bertapelle* (*Brutapelle*) iz Bassana nastanila se u Vrboskoj i u tri naraštaja izvodila oltare u Tugarima, Nerežišćima, Postirama, Sutivanu, Pučišćima, Kuni na Pelješcu, Blatu na Korčuli, u Hvaru i u Brelima.

Istra i S Primorje bili su plodno tlo za kipare i kamenare iz nedaleke Furlanije, umjetnički vezane za Veneto. *G.* i *L. Paccassi* iz Gorice izradili su mramorne oltare za crkve na Trsatu, u Kastvu i Sv. Vid na Rijeci, *P. Lazzarini* dva oltara za Sv. Vid. *A. Michelazzi* otvorio je u Rijeci radionicu (1733) koja je klesala oltare i kipove za crkve u Pićnju, Gračišću, Pazinu, stolnu crkvu u Krku, dva reljefa u Sv. Vidu na Rijeci, kipove na gl. oltaru u Bribiru. Venecijanci su *J. Contiero* (kipovi u crkvi u Mošćenicama, u zornoj crkvi na Rijeci), *G.* i *F. Bonazza* (kipovi u Oprtlju, Motovunu), *G. Marchiori* (kipovi u Bujama), *A. Tagliapietra* (u Sv. Eufemiji u Rovinju i Sv. Krševanu u Zadru). Kameneri, najčešće od raznobojnoga mramora, i kipovi doprli su u XVIII. st. u Zagreb i okolice također iz Venecije.

J. SCHOKOTNIG, *Sv. Izaja*, detalj propovjedaonice u crkvi Sv. Marije Snježne u Belcu